

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОРАДЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Акцентовано увагу на місії дорадчих служб у Житомирській області та їх впливові на сільське господарство. Проаналізовано сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку дорадчих служб як важливого елемента інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку. Встановлено причини, які впливають на формування ефективної системи дорадництва у Житомирській області.

Постановка проблеми

Поява сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні є наслідком глобального процесу кардинального реформування відносин власності, на засадах плюралізму організаційно-правових форм господарювання, характерних для сучасної ринкової економіки. Світовий досвід свідчить, що сільські дорадчі служби є одним із важливих чинників державної аграрної політики у підвищенні стабільності та ефективності сільськогосподарського виробництва. Маючи на меті відродження сільського господарства України та забезпечення його стабільного прибуткового розвитку, дорадництво покликане сформувати селянина з якісно новим рівнем знань, з новим типом економічного мислення, мотивацією та поведінкою і надає можливість цим ключовим факторам прогресу відродити аграрний сектор національної економіки [7].

На особливу увагу заслуговує досвід функціонування дорадчих служб у Житомирській області як частини загального інформаційно-консультаційного забезпечення аграрного сектора в контексті реформування сільськогосподарського виробництва України. Дорадча діяльність у Житомирській області повинна відігравати визначальну роль у процесі формування ефективного аграрного комплексу, перш за все, за рахунок надання вчасних, неупереджених, професійних порад сільгоспвиробнику на основі новітніх досягнень науки і техніки. Тому на сучасному етапі потребує дослідження проблема становлення, формування і ефективного функціонування сільськогосподарського дорадництва у Житомирській області.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Над проблемами створення і функціонування дорадчих служб працювали відомі вітчизняні науковці, зокрема О.М. Бородіна, В.В. Зіновчук, В.В. Клочан, М.Ф. Кропивко, І.М. Криворучко, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та ін. В їх наукових працях розглядаються різні аспекти розвитку дорадчої діяльності. Слід зазначити, що всі вони наголошують на важливості цієї діяльності, особливо коли сільське господарство перебуває у занепаді, а продовольча безпека держави знаходиться під загрозою.

На наш погляд, незважаючи на безумовну значущість проведених досліджень, залишаються недостатньо дослідженими концептуальні підходи до трактування та оцінки діяльності дорадчих служб. Це дає підстави стверджувати, що дослідження даної проблеми є актуальним.

Метою дослідження є вивчення особливостей формування, функціонування та обґрунтування напрямів діяльності дорадчих служб у Житомирській області й визначення подальших шляхів їх розвитку як невід'ємного елемента інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку.

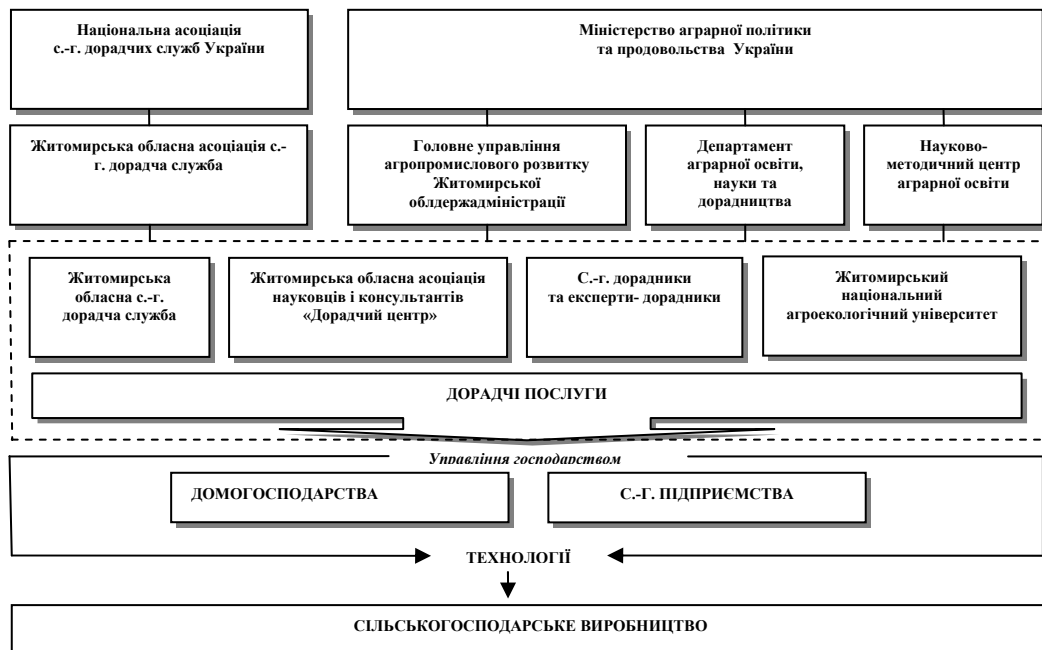
Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес формування і функціонування дорадчих служб у Житомирській області. Теоретичною і методологічною основою дослідження визначено діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення процесів, що відбуваються у сфері функціонування аграрного сектора економіки України, законодавчо-нормативні акти з питань регулювання діяльності дорадчих служб в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, особисті спостереження автора. У процесі дослідження використовувалися загальні та спеціальні наукові методи, які ґрунтуються на об'єктивних законах економіки: метод теоретичного узагальнення та аналізу і синтезу – для вивчення теоретичних аспектів становлення і функціонування дорадчих служб у Житомирській області; різноманітні прийоми економіко-статистичного методу (статистичне спостереження, порівняння) – при опрацюванні масиву статистичних даних; абстрактно-логічний – для узагальнення результатів досліджень, формулювання висновків і пропозицій.

Результати досліджень

Дорадча діяльність в сільському господарстві є одним з інструментів державної аграрної політики. Вона покликана сприяти розвитку ринкової економіки в сільській місцевості, підвищенню рівня доходів та покращанню добробуту сільського населення специфічними засобами шляхом підвищення рівня знань сільських товаровиробників і сільського населення та допомагати у прийнятті ними обґрунтованих економічних рішень [5]. Дорадча служба підтримує стабільність аграрного бізнесу, комплексний саморозвиток громад через процес пізнання, засоби індивідуального консультування, навчання, забезпечення інформацією, демонстраційні покази [1].

На рис. 1. представлена схема інформаційно-дорадчого забезпечення аграрного ринку у Житомирській області. Як свідчать проведені дослідження, важливою складовою інфраструктури аграрного ринку є дорадчі служби. До Реєстру сільськогосподарських дорадчих служб внесено Житомирську обласну асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб, Житомирську обласну асоціацію науковців і консультантів «Дорадчий центр» та Житомирську обласну сільськогосподарську дорадчу службу, які отримали відповідні сертифікати про надання соціально спрямованих дорадчих послуг.

Рис. 1. Схеми інформаційно-дорадчого забезпечення аграрного ринку у Житомирській області

Джерело: власні дослідження.

Зареєстровані дорадчі служби фінансуються державою, але, незважаючи на це, на всі дорадчі служби повинна поширюватися практична реалізація принципу самофінансування та здійснюватися шляхом поступового розвитку платних послуг для сільськогосподарських підприємств і сільського населення. В Житомирській області проводиться відповідна робота щодо формування ефективної та доступної мережі сільськогосподарських дорадчих служб для задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення у розширенні професійних знань й вдосконаленні практичних навичок, підвищенні ефективності господарювання та розвитку сільської місцевості. Зокрема, згідно з наказом Міністерства аграрної політики України від 13.11.09 р., № 804, Житомирський національний агроекологічний університет включено до переліку вищих навчальних закладів, що здійснюють професійну підготовку членів регіональних кваліфікаційних комісій та фізичних осіб, які проводять дорадчу діяльність. На виконання планів-графіків підготовки сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників у 2007–2010 рр. професійну підготовку пройшли 92 чол. В т. ч. у лютому 2010 р. проведено підготовку 31 дорадника та експерта-дорадника на базі Житомирського національного агроекологічного університету. У травні 2010 р. проведено кваліфікаційні іспити для кандидатів у сільськогосподарські дорадники та експерти-дорадники, за результатами роботи якої 31 чол. отримали

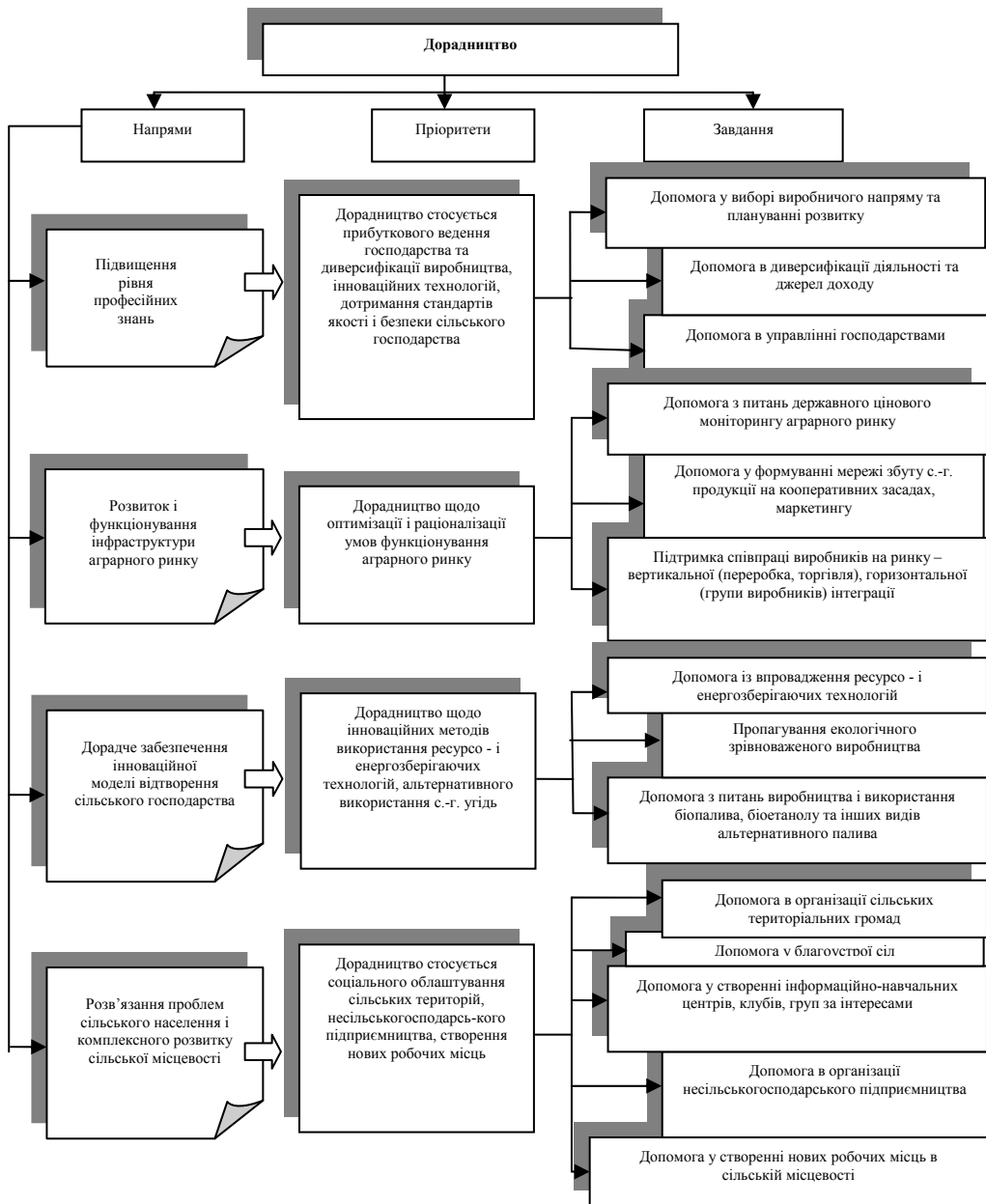
кваліфікаційні свідоцтва. Загалом, регіональною кваліфікаційною комісією з перевірки рівня знань кандидатів у сільськогосподарські дорадники та експерти-дорадники за 2008–2010 рр. видано 41 кваліфікаційне свідоцтво сільськогосподарського дорадника та 51 – експерта-дорадника. Проте, до Реєстру сільськогосподарського дорадника та експертів-дорадників Житомирської області внесено 30 дорадників та 19 експертів-дорадників.

Протягом 2008–2009 рр. Житомирською обласною асоціацією сільськогосподарської дорадчої служби та Житомирською обласною асоціацією науковців і консультантів «Дорадчий центр» за рахунок коштів Державного бюджету надано соціально спрямованих дорадчих послуг на загальну суму 56 тис. грн (40 тис. грн у 2008 р. і 16 тис. грн у 2009 р.). Зокрема, проведено 2 демонстраційні покази, 23 семінари та розповсюджено 252 примірники друкованих видань.

Для забезпечення інноваційної моделі відтворення сільськогосподарського виробництва серед суб'єктів господарювання поширено інформаційні видання про новітні методи використання енергозберігаючих технологій, підготовлено та проведено два практичні семінари з актуальних питань розвитку сільської місцевості. У цих заходах брали участь 215 сільських жителів та надано фінансову підтримку на їх проведення з Державного бюджету у сумі 11,2 тис. грн. Сприяючи розв'язанню проблем сільського населення та комплексному розвитку сільської місцевості, сільськогосподарські дорадники провели 11 практичних семінарів, на загальну суму 22 тис. грн для сільських жителів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності з питань ведення сільського господарства, збільшення доходів особистих селянських господарств, створення малих підприємств.

У 2010 р. для державної підтримки сільськогосподарських дорадчих служб Житомирської області з державного бюджету виділено 67 тис. грн для надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню. За результатами засідання конкурсної комісії, переможцями визнано Житомирську обласну асоціацію сільськогосподарської дорадчої служби, Житомирську обласну асоціацію науковців і консультантів «Дорадчий центр», Житомирську обласну сільськогосподарську дорадчу службу. Головним управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації укладено із даними дорадчими службами договори про надання соціально спрямованих дорадчих послуг. В області проводиться відповідна робота із надання соціально спрямованих дорадчих послуг з метою адаптації сільськогосподарських товаровиробників до вимог ринкової економіки, підвищення рівня життя сільського населення та комплексного розвитку сільської місцевості.

До основних методів надання дорадчих послуг у Житомирській області відносяться: одноденні семінари, демонстраційні покази, індивідуальні дорадчі послуги, друковані інформаційні видання. Відповідно до наказу Міністерства аграрної політики України №816/394 від 21.11.2007 р., затверджено вартості соціально спрямованих дорадчих послуг. Зокрема, одноденний семінар (учасників 25 осіб) – 2000 грн, демонстраційний показ (учасників 30 осіб) – 3294 грн, індивідуальні дорадчі послуги (за 1 год. консультацій) – 25 грн, інформаційні видання (за один примірник) – 200 грн.

Рис. 2. Напрями соціально спрямованої дорадчої діяльності у Житомирській області

Джерело: власні дослідження.

Як видно з рис. 2, дорадчі служби у Житомирській області надають соціально спрямовані дорадчі послуги за чотирма напрямками. Слід відмітити, що основними напрямками надання дорадчих послуг є підвищення рівня професійних знань, вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення с.-г. виробництва та розв'язання проблем сільського населення й комплексного розвитку сільської місцевості. В цих напрямках ведеться плідна робота дорадчими службами.

Таблиця 1. Обсяги соціально спрямованих дорадчих послуг у Житомирській області, грн

Назва дорадчої служби	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2010 до 2008 р. (+/-)	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Житомирська обласна асоціація с.-г. дорадча служба	99992,0	16000,0	81621,2	16041,9	40257,7	7988,7	-59734,3	-8011,3
Житомирська обласна асоціація науковців і консультантів «Дорадчий центр»	99978,9	24000,0	34344,2	-	13369,2	13514,7	-86609,7	-10485,3
Житомирська обласна с.-г. дорадча служба	-	-	-	-	13369,2	-	13369,2	-
Всього	199970,9	40000,0	115965,4	16041,9	66996,1	21503,4	-132974,7	-18496,6

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації.

Аналіз табл. 1 свідчить, що лідером серед дорадчих служб у Житомирській області є Житомирська обласна асоціація – с.-г. дорадча служба, яка у 2008 і 2009 рр. надала дорадчих послуг с.-г. виробникові на 32 тис. грн, а у 2010 р. – на 8 тис. грн. Всього за три роки асоціацією було надано дорадчих послуг на 40 тис. грн. Друге місце за обсягом надання дорадчих послуг посідає Житомирська обласна асоціація науковців і консультантів «Дорадчий центр». У 2008 р. ця дорадча служба надала дорадчих послуг на 24 тис. грн, а в 2010 р. – на 13,5 тис. грн. У 2010 р. дорадчі послуги служба не надавала. Всього за три роки дорадчою службою було надано дорадчих послуг на 37,5 тис. грн.

У 2009 р. послуги надавала лише обласна асоціація – дорадча служба. Це було пов'язано з тим, що з державного бюджету не було надано достатньо коштів для відповідного фінансування. Житомирська обласна с.-г. дорадча служба була створена у 2008 р., проте надання послуг було заплановано лише у

2010 р. на суму 13 тис. грн. З кожним роком запланований обсяг наданих послуг суттєво зменшується. У 2009 р. він був зменшений на 29 тис. грн, а в 2010 р. – на 133 тис. грн. До основних причин зменшення запланованих обсягів послуг слід віднести неефективне надання дорадчих послуг та недостатню увагу Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації до проблем інформаційно-консультативного забезпечення с.-г. товаровиробника. Міністерство аграрної політики та продовольства України здійснює розподіл коштів на відповідні заходи дуже пізно (вересень, жовтень місяці), що не дозволяє дорадчим службам Житомирської області у повному обсязі надавати дорадчі послуги.

Згідно з даними, які представлені в табл. 2. дорадчими службами Житомирської області на підвищення рівня професійних знань, вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення с.-г. виробництва було витрачено у 2008 р. 10 тис. грн, у 2009 і 2010 рр. – 18 тис. грн. На розвиток і стабільне функціонування інфраструктури аграрного ринку було витрачено у 2008 р. 2 тис. грн, у 2009 р. – 7 тис. грн, у 2010 р. – 10,6 тис. грн. Це свідчить про поступове збільшення уваги дорадчих служб до цього напрямку дорадчих послуг. На розв'язання проблем сільського населення та комплексного розвитку сільської місцевості у 2008 р. було витрачено 28 тис. грн., у 2010 р. – 2 тис. грн. На інформаційно-дорадче забезпечення інноваційної моделі відтворення с.-г. виробництва дорадчі служби фактично не виділяли коштів. На нашу думку, цей напрям є одним з найбільш перспективних в контексті енергозберігаючих технологій, і тому йому потрібно приділяти велику увагу.

У 2008 р. було заплановано надання соціально спрямованих дорадчих послуг на загальну суму 200 тис. грн, але було надано лише на суму 40,0 тис. грн, що складає 20% від запланованого. Було проведено лише 20 одноденних семінарів. 12 семінарів було проведено Житомирською обласною асоціацією науковців і консультантів «Дорадчий центр» на суму 24,0 тис. грн та 8 – Житомирською обласною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб на 16,0 тис. грн. У 2008 р. кількість користувачів (фізичних осіб) одноденних семінарів становила 500. У 2009 р. було заплановано надання соціально спрямованих дорадчих послуг на загальну суму 116 тис. грн, що на 84 тис. грн менше ніж у 2008 р. Але було надано інформаційно-консультативних послуг лише на 16 тис. грн, що складає лише 13,8% від запланованого обсягу. У 2009 р. головна увага приділялася проблемам створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, механізму ціноутворення і енергозберігаючим технологіям.

Таблиця 2. Основні напрями соціально спрямованих дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню у Житомирській області, грн

Напрями дорадчих послуг	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2010 до 2008 р. (+/-)	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Підвищення рівня професійних знань, вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення с.-г. виробництва	78528,9	10000,0	81638,5	8997,4	50213,5	8916,0	-28215,4	-1084,0
Розвиток і стабільне функціонування інфраструктури аграрного ринку	23857,7	2000,0	104321,2	7044,4	10588,5	10587,4	-13269,2	8587,4
Інформаційно-дорадче забезпечення інноваційної моделі відтворення с.-г. виробництва	28184,3	-	7200,0	-	3294,2	-	-24890,1	-
Розв'язання проблем сільського населення та комплексного розвитку сільської місцевості	69400,0	28000,0	35827,0	-	2900,0	2000,0	-66500,0	-26000,0
Всього	199970,9	40000,0	115965,4	16041,9	66996,1	21503,4	-132974,7	-18496,6

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації

Висновки та перспективи подальших досліджень

Виходячи з результатів проведених досліджень, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку інформаційно-консультативної інфраструктури дорадчі служби у Житомирській області виступають головним інструментом поширення інформації, знань серед сільськогосподарських товаровиробників і населення. Головною метою сільськогосподарських дорадчих служб є поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій, підвищення рівня знань та вдосконалення практичних

навичок прибуткового господарювання сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення.

Разом з тим, особливість діяльності дорадчих служб на сучасному етапі полягає у вирішенні не лише цих проблем. В першу чергу, мова йде про створення інфраструктури аграрного ринку, формування маркетингової мережі збуту сільськогосподарської продукції від товаровиробника до споживача. Нині значна кількість міжнародних агенцій пропонують для впровадження закордонні моделі організації консультаційних служб в аграрному секторі економіки України, однак вітчизняний історичний досвід переконливо свідчить, що у нас є власні надбання в даній сфері. Тому потрібно трансформувати теоретичні і практичні аспекти минулого для покращення діяльності існуючої системи сільськогосподарського дорадництва в нашій державі.

Діяльність дорадчих служб Житомирської області орієнтована на підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, розвиток сільських територій, поліпшення стану довкілля. На сучасному етапі розвитку дорадчих служб найбільша увага у Житомирській області приділяється підвищенню рівня професійних знань, проблемам прибуткового ведення с.-г. виробництва та розв'язанню проблем сільського населення і комплексного розвитку сільської місцевості.

Перспективи подальших досліджень полягають у вирішенні питань розвитку таких напрямів дорадчих послуг для сільгоспвиробника, як технологія виробництва та діяльності на аграрному ринку, організація та управління господарствами, забезпечення якості продукції.

Література

1. Галич О.А. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посіб. / О.А. Галич, О.О. Сосновська. – К.: ЦУЛ, 2007. – 368 с.
2. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення / О.М. Бородіна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 72 с.
3. Волошка В. Сільськогосподарське дорадництво в Україні / В. Волошка // Пропозиція. – 2004. – №1. – С.16–17.
4. Доценко Л.В. Попит на консалтингові послуги сільськогосподарських дорадчих служб / Л.В. Доценко // Економіка АПК. – 2004. – №7. – С. 31–34.
5. Кропивко М.Ф. Інформаційна система як фактор забезпечення життєдіяльності сільськогосподарських товаровиробників в ринкових умовах / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК.-1999.-№ 1. – С.124–128.
6. Кудінова І.П. Роль та особливості сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні / І. П. Кудінова // Наука і методика : зб. наук.-метод. праць. – 2008. – №13. – С. 87–91.

7. Сидоренко О. Дорадництво – ефективний інструмент упровадження державної аграрної політики / О. Сидоренко // Пропозиція. – 2009. – №1. – С. 20–21.

8. Юрчишин В.В. Аграрна реформа і розв'язання невідкладних проблем кадрової політики / В.В. Юрчишин, О.М. Бородіна // Економіка АПК. – 1995. – № 8. – С.63–68.

9. Юрчишин В.В. Деякі методологічні засади кадрового забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами / В.В. Юрчишин, О.М. Бородіна // Економіка АПК. – 1995. – № 8. – С. 48–56.

10. Посібник для сільськогосподарських дорадників / [В. Баранська, З. Бісграм, М. Гренда та ін.]; пер. з пол. Б. Маєр. – Старе Поле 2005. – 325 с.
